

Portré helyett Dinnyés József:
Dinnyés József *Szabadiskola,*
„daltulajdonosról” CD, 2018.

Kisdiák koromban olyan sok gyerek járt az általános iskolába, hogy a tanításunkat csak délelőtt és délután, heti váltásban tudták megoldani. Amikor „délutános” voltam, az előző napi lecke megírására otthon, a délelőtti órákban került sor. E tevékenységem idején, az íróasztalomon levő Sokol rádión mindig a Kossuth adó szólt. 8-10 éves gyermekként még fogalmam sem volt arról, hogy ki is Ratkó József vagy Dinnyés József, de már tudtam énekelni azokat a sorokat, hogy: „Magyarország temetőföld, / posztumusz humusz, / történelme soha el nem évülő priusz”. Így kezdődött szorosabb kapcsolatom az irodalommal. Felnőtt fejjel később, az általam készített filmekben mindkét alkotó életművét érintettem, igaz, Ratkót már csak halála után.

Az egy szál gitáros zeneszerző, zenész, költő, korunk Tinódija Szegeden nőtt fel, ahol már középiskolás korában barátaival együtt kortárs költők közösségétől körbeölelten zenéltek (Veress Miklós, Szepesi Attila, Rigó Béla, Petri Csathó Ferenc, valamint Paál István, az egyetemi színpad rendezője), akik segítettek a fiatalok zenekarát prozódiai és más tanácsaikkal is. Veress Miklós például az éneklésre szánt művek szövegeit csiszolta, írta át a zenekar számára.

A „társadalmi, családi kötelezettségek” miatt azonban Dinnyés József nemsokára magára maradt. Egyik zenésztársát behívták katonának, a másik megnősült, a harmadik külföldre távozott, ő pedig ott állt a gitárjával, a harmonikájával – meg a dalaival – egyedül. Így, beatzenekar nélkül nem volt más választása, minthogy a számait egyetlen gitárra hangszerelje. Példa már állt előtte, hiszen ismerte Bob Dylan és Donovan munkásságát, de a környezetében élő költők arra hívták fel a figyelmét, hogy számára sokkal fontosabb példaképek is vannak a nyugati kortársaknál: legfontosabb elődje nem más, mint Tinódi Sebestyén. Dinnyés Jóska így kezdett megismerkedni a régi típusú verseléssel is. Hegedüs Géának a *Költői mesterség* című könyvéből megtanulta a költészet alapvetéseit, szigorúan ügyelve arra, hogy az énekelt dalokat a legigényesebb versmondás szabályai szerint vigye színpadra.

Első komolyabb önálló estje az 1970 körül megjelent, szegedi költők műveit tartalmazó *Gazdátlan hajók* című antológia verseiből született meg, és innen kezdődött mára legendássá vált országjárása is. Ennek során számos népművelővel találkozott, akik – az ország minden részében – kortárs költőkkel is ápolták a kapcsolatot. Ők irányították a verséneklő Dinnyést az irodalom művelőihez. Így került először, Farkas Gábor népművelő ajánlásával, Bács-Kiskun megyében Buda Ferenchez, aki továbbküldte Nagyállóba Ratkó Józsefhez, majd Miskolcra Serfőző Simonhoz, Szalonnára Kalász Lászlóhoz, megadva ezzel „Bob” Dinnyésnek a belépőt a Hetek költői társaságához. A már országos ismertségre is szert tett „daltulajdonosra” Dorogi Zsigmond, a Magyar Rádió munkatársa az elsők között figyelt fel, és fellépései nyomán több irodalmi műsorba is meghívta a zenészt, illetve magát a műfajt, amelyet képviselt. A rádióban nem volt egyszerű dolga, mert az irodalmi osztály „zenének”, a zenei osztály pedig „irodalomnak” tartotta alkotómunkáját. A rádiós időkben jött az elhatározása, hogy dalaiból lemezt készítsen. Elsőként egy négy számot tartalmazó kislemeze jelent meg, rajta egy saját szövegű dal is: *Aranyos emberek* címmel; és Buda Ferenc-, valamint Christian Morgenstern-versek. Ami viszont minden zenész álma volt, a harminc centis, nagy bakelitkorong még váratott magára.

Erre az időre már kialakult állandó repertoárja, amelynek a gerincét a Hetek versei alkották. Közöttük az úgynevezett „elhallgattatott” versekkel, mint például Ratkónak a *Chanson a hatalomról*, a *Tánc* című művei, az erdélyi költők ismeretlen alkotásai, amely művek csak a hivatalos fórumok alatt, mintegy bűvópataként terjedhettek. A kárpátaljai versek nyomtatásban szinte meg sem érkezhettek Magyarországra, s ha meg is érkeztek, akkor a megjelentető folyóiratokban, a Tiszatájban, a Forrásban vagy más lapokban feltűnedező szerzőiket otthon retorzióval „jutalmazta” a szovjet hatalom. Ezeket a műveket egyszerűen nem lehetett másképpen bemutatni, csak helyről helyre utazva, fülekbe zengve, elmondva, elénekelve, hogy pontosabb képet kapjon a hallgató arról a térségről, amelyben él. Emiatt természetesen a '70-es években a Belügyminisztérium is kíváncsi volt arra, hogy ki is az a „Bob” Dinnyés, aki városról városra, művelődési háztól kultúrházig járja gitárjával a hazát, és énekel, vagy ahogyan Utassy József találoán fogalmazta: „a talpával térképezi fel az országot”. Az énekes pedig járt határon innen és túl,

megismertette a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi költők műveit a mindenütt magyar nyelvű közönségével, hiszen azt vallotta, hogy nincs romániai, szlovákiai, kárpátaljai (leánykori nevén szovjet, később ukrainai) magyar irodalom, hanem csak egységes magyar irodalom létezik, amelynek vannak Szlovákiában, Romániában, Szovjetunióban (később Ukrajnában) és másutt is élő, egymást értő és kiegészítő, hasonló gondokról valló alkotói.

Vándorlása során, ha lehetősége volt rá, az előadás napjának délelőttjén iskolásoknak tartott rendhagyó irodalomórát, hiszen ez a legfogékonyabb korosztály a bátor zenére és költészetre. Saját dalainak, illetve a másoktól kiválasztott és megzenésített költemények témájának középpontjában a haza és a szeretet áll. Mindkét alaptéma világrendjéhez hozzátartozik Isten is, így, az evangélium alapján, a zsoltárok is bekerültek előadásaiba. Szenci Molnár Albert zsoltárait a cenzorok eleinte kihúzták az előadható művek listájáról, de a '70-es, '80-as évek cenzúráját már sokszor ki lehetett cselezni, meg lehetett kerülni: az egyik oldalon a közönség elé szánt művek megnevezésével, a másikon a műsor szerkesztésével. Így a „rég magyar zene” megnevezéssel lehetett az előadásban zsoltáryanag is, társítva a korabeli, a régi költők műveivel. Sokszor nem a megjelent versek jelentettek gondot: az „aczéli” éles szem a szövegekörnyezetben rejlt s a rendszerre nézve veszélyeket jelentő apróságokat vette észre. Mivel a műsorok programját előzetesen le kellett adni, ott a címekekkel nem lehetett trükközni, de azzal, hogy azokat milyen sorrendben adja elő a szerző, abból már egy új vagy rejtett értelmet nyerő előadás kerekedhetett ki.

A rendszerváltás után már olyan jelentős repertoárt énekelt Dinnyés József, amely az átfogóbb irodalom-, zene- és művelődéstörténeti áttekintést is lehetővé tette. Ebből alakította ki a *Szabadiskola* című előadássorozatát, amely tíz részből áll, és ötszáz év magyar történelmét mondja a verssorokban el. És habár a harminc centis bakelit csak nem akart annak idején megszületni, a technikai fejlődés meghozta a még nagyobb lehetőséget. Így született meg egy 1400 dalból álló digitális adathordozó, amelyet könyvtárak, iskolák használhatnak, bázisként a tanulásához, az emlékezéshez, a műsoraikhoz. Felvidéken például olyan iskolák kaphatták meg ezt a gyűjteményt, ahol

van színjátszó vagy irodalmi kör is. A CSEMADOK mint meghatározó magyar kulturális szervezet juttatta el hozzájuk. Különlegessége ennek az anyagnak, hogy a dalszövegek (a versek) a szerzők születési dátuma szerint vannak rendezve, így a költők születésnapja alapján is „visszakereshetők” a dalok. Mindegyik költőről létesült egy-egy miniatűr sorsjellemezés is, mivel Dinnyés személyenként egy szubjektív összegezést, úgynevezett „költőkösöntöt” is írt hozzájuk, amelyeket a magyar nyelvű rádióadások számára készített el. A gyűjtemény szerkezetében havi tizenkét köszöntőszöveg párosul egy-egy megzenésített verssel, s mindezek a weblapon is elérhetők.

A „vándorénekes” jelenlegi tervei nem kevésbé izgalmasak eddigi életútjának eredményeinél. Már el is készültek stúdiójában az úgynevezett portré CD-k kortárs költőkről, amelyeken az alkotók maguk mondják el verseiket. Így készült hanganyag a kárpátaljai Vári Fábián Lászlóval és Finta Évával, a legújabb terv pedig egy regionális folyóiratok „törzsgárdájának” műveiből szerkesztett lemez. A cél az, hogy a jubileumi vagy az esedékes lapszámmal együtt az olvasó közönség megkaphassa a korábbi 30-40 év alkotásaiból gyűjtött 30-40, immár hangzó verset is, s így egyetlen korongon hallható legyen évtizedek gazdag termése. A Tiszatáj anyaga már összeállt, most készül a Ratkó József által alapított Partium válogatása, illetve folynak már az Agriából merített anyag előmunkálatai is.

E kivételesen gazdag, küldetéses életművet áttekintve, s visszagondolva arra, hogy kisiskolásként hogyan „fertőzödtem meg” az énekelt versekkel, Kányádi Sándor ismert anekdotája merül fel bennem, amelynek végén a megszeppent kisgyermek úgy határozta meg a vers fogalmát, hogy „a vers az, amit mondani kell”. Ám Kányádi Sándor véleményével tökéletesen egybecseng az a kicsi kiegészítés, hogy „a vers az, amit énekelni IS kell”. Ezt igazolja Dinnyés József életpályája, aki hetvenévesen is tele van tervekkel, mert első gondolkodói lépéseitől tudja, s alapigazságként hirdeti ma is: „Eljön még a versek ideje!” Isten adjon hozzá neki jó egészséget, hogy minél elevebb erővel hozhassa – továbbra is – a tekintetekbe és a fülekbe is ezt a jóslatát.

Kántor István